

LITTERATUR

DEN INDELTE SOLDATEN UNDER FREDENS ÅRHUNDRADE¹

Av docent ALLAN JANSSON, Uppsala

Under den europeiska krisen på hösten 1938 erinrade sig kanske en eller annan kännare av vår 1800-talshistoria en episod från ett tidigare tillfälle, då vårt land befann sig mellan krig och fred.

Det var i mars 1855. Sedan ett år pågick Krimkriget mellan Ryssland och västmakterna. Den liberala och radikala oppositionspresen tog deciderat parti för det parlamentariska England mot despotismen i öster, och på många håll önskade man direkt svenskt deltagande i kriget. Regeringens och de konservativas neutralitetspolitik kallades ryssvänlighet. I detta läge publicerades 31 mars 1855 i den konservativa Svenska Tidningen, vars redaktör var översten J. A. Hazelius, Artur Hazelius' far, en ledare, som varnade för alla krigsplaner. Bl. a. erinrades om »de många bristerna i åtskilliga föråldrade delar av vårt krigsväsende, efter 40-årig fred, utan generalstab, utan tross, utan fältläkare, utan tillräcklig sjukvård, utan arméorganisation för kriget, utan ordnad beväring, vilken, ehuru egentligen ämnad till landets försvar, dock naturligtvis ej kan undvaras, då armén sättes på fältfot; utan tillräcklig artilleriutrustning, utan kommissariat, utan tillräckligt befäl». Det väckte oerhörd och berättigad sensation, att en hög officer ansett sig kunna i ett ömtåligt läge beteckna Sveriges armé som krigsoduglig. Men bortsett från detta kan nog artikeln ge anledning till eftertänksam jämförelse med våra dagars förhållanden. Även nu framträdde inför det hotande allvaret brister, som man kunnat blunda för i lugnare tider, men samtidigt kan icke ens den skarpaste kritiker av vår moderna försvarspolitik komma ifrån att vårt försvar dock haft perioder av ett förfall, gentemot vilket vår nuvarande försvarsordning framstår i en oväntat gynnsam dager.

Hur befogad Hazelius' varning i sak var, får man ett starkt intryck av vid läsningen av den sjätte del, *Kungl. Dalregementet 1815—1908*, varmed överstelöjtnant C. F. Schenström just avslutat den regementshistoria, vars tidigare, av ett par andra dalaofficerare författade delar i tre årtionden varit värdefulla och uppskattade hjälpmedel för krigshistorisk forskning. På ett helt annat sätt än förr kan man nämligen där följa den svenska arméns vardagsliv: med en nästan inspirerad kärlek till även i och för sig obetydliga detaljer skildras icke blott organisationen, manskapets sammansättning, utbildning och användning, utan även beklädnadens förändringar, musikinstrument, vapen,

¹ C. F. Schenström, *Kungl. Dalregementet 1815—1908* (Kungl. Dalregementets historia VI) Uppsala, Appelbergs Boktryckeriaktiebolag. 12 kronor.

Litteratur

tross, mötesplats och byggnader. Ur denna mängd välordnade detaljer stiger för läsarens öga ovanligt levande fram dalaknekten och hans regemente. Men det blir också en bild av hela det indelta infanteriet: som bakgrund till regementets utveckling ställas genomgående föreskrifter och förhållanden inom armén i allmänhet.

En modern läsare kan emellertid knappast undgå en fråga, som fattas i Hazelius' granskning av den svenska krigsmakten: var ens den svenska arméns manskap i egentlig mening krigsdugligt? Bevärningen var endast en praktiskt taget utbildad krigsreserv, med 2—4 veckors sammanlagd utbildning. Värvade voro gardestrupperna och artilleriet, men dessa voro en ganska obetydlig del av en armé, vars kärna utgjordes av de indelta soldaterna. Medan de europeiska stormakterna hade yrkesarméer eller värnplikt med lägst 2—3 års tjänstgöring och alltså ständigt hade en icke ringa styrka under vapen, voro i Sverige större delen av året soldaterna spridda landet runt, var och en hemma på sitt torp eller i sin stuga.

Vid ända upp till trettio års ålder antogs soldaten för att sedan tjäna i två till tre årtionden, och armén bestod alltså huvudsakligen av män rätt långt upp i medelåldern. Efter ett rekrytmöte, som vid fredsperiodens början utgjorde tio dagar och efter 1857 var sex veckor, förenades rekryten med sitt kompani till ett årligt regementsmöte om två à tre veckor. Dessemellan var han jordbrukare eller jordbruksarbetare. Befälet fick visserligen en något grundligare första utbildning, men sedan utgjordes dess trupptjänstgöring av ett årligt befälsmöte om 10—20 dagar och det nyssnämnda regementsmötet. För övrigt ägnade sig officeren och underofficeren åt lantbruk på sitt boställe, så länge sådana funnos, eller åt någon annan borgerlig näring. I utbildningen spelade skjutning och tillämpningsövningar en försvinnande liten roll vid sidan av vad som kan kallas exercis i inskränkt mening, beväringsslangens »harvning». Men i detta avseende skilde sig nog den svenska armén föga från sina samtida i övriga europeiska länder.

Av detta får man ju intrycket, att den indelte soldaten bör ha varit föga krigsduglig. Visserligen ha både svenska och utländska iakttagare ofta uttalat sig berömmande, men detta har dock gällt prestationerna under fredsförhållanden, då än mer än senare skilda från krigets krav, vilket betar omdömena en del av deras kraft. Ett närmare studium av Schenströms arbete ger emellertid en i viss mån annan färg åt tavlan. Först erinras man om att indelt trupp ofta var hopdragen för andra syften än militär övning. Vid Götakanalbygget sysselsattes under ett par årtionden mycket stora styrkor av indelta armén under militärt befäl, likaså, ehuru i mindre skala, vid andra liknande arbeten. I tur och ordning kommanderades mindre styrkor till bevakning vid de som fångelser använda fästningarna. Vid dessa och liknande kommanderingar voro truppvärdningar samlade längre tider i följd än vid mötena, och tiden gick icke helt utan militär övning. Kompaniernas indelning följde sockenindelningen, de soldater, som stodo vid varandras sida i ledet, voro hemma varandras grannar.

sen, i den mån densamma varit mig i översättning tillgänglig, har jag i flera tidningar funnit tämligen saftiga skildringar av den svenska pressens partiskhet, skildringar, som emellertid upprepade gånger korrigerats av vår minister, general Brändström, eller av i Ryssland boende svenskar. Någon större uppmärksamhet synes emellertid knappast ha ägnats den svenska pressens hållning. Vad den *tyska* pressen angår, kunde under krigets första veckor konstateras åtskillig nervositet över de rikt flödande belgiska, engelska och franska telegrammens kvantitativa överlägsenhet över de ännu mera tunnsådda tyska. Under senare tid har jag ej sett några klagomål över den svenska pressen (men väl över den norska) men däremot ett flitigt avtryckande av för Tyskland förmånliga uttalanden ur svenska tidningar och brev.

De *franska* tidningarna ha av naturliga skäl kommit oss ganska oregelbundet tillhanda, och deras i allmänhet ofantligt reducerade format tillåter dem endast i jämförelsevis ringa grad syssla med våra förhållanden. Men jag har alltifrån början av krisen i dem funnit — för övrigt som regel i hovsam form avfattade och mot det officiella Sveriges korrekt neutrala hållning erkänn samma men icke dess mindre enständiga — klagomål över att den svenska pressen skänkte de tyska underrättelserna större tilltro och en mera framskjuten plats än de från motparten härrörande och i allmänhet läte sitt omdöme alltför mycket ledas av tyska synpunkter. I allmänhet utgöras dessa uttalanden av korrespondenser från de nordiska huvudstäderna; i några fall synas de gå tillbaka på meddelanden från franska utrikesministeriet. I *Journal des Débats* förekom under senare hälften av augusti en från dansk-fransk hand härstammande längre, ganska väldokumenterad artikel i ämnet, vilken emellertid redan följande dag på ett ganska fyndigt sätt gendrevs från svensk sida. I förbigående vill jag tillägga, att en rad svenska tidningsuttalanden, vari den svenska pressens opartiska hållning tog sig uttryck, återgivits i franska pressen. De flesta och kraftigast hållna klagomålen över den svenska journalistikens partiskhet ha emellertid varit synliga i *engelska* tidningar. Jag inskränker mig till att därvidlag erinra om en synnerligen överdriven artikel i *Morning Post* för den 10 dennes, vilken två dagar senare från svensk sida gendrevs i samma tidning och senare varit föremål för skarpa och välskrivna gensagor i svenska tidningar. Men bredvid denna artikel ha varit synliga andra och mera vederhäftiga, i vilka en del i svenska

tidningar återgivna meddelanden om engelska förhållanden med fog kritiseras. I en mängd fall härröra de engelska tidningsinläggen från engelsmän med svenska förbindelser, vilka med mer eller mindre kraftiga kommentarer till sina organ delgivit de uttalanden i svenska tidningar, som berört dem särskilt obehagligt. Den engelska pressens anmärkningar ha huvudsakligen gått ut därpå, dels att de tyska meddelandena i svenska tidningar förekommit i opropotionerlig mängd, dels att man genom rubriker och typografisk utstyrsel i övrigt framhävt desamma på bekostnad av underrättelserna från de allierade. Det förtjänar måhända att anmärkas, att även den norska pressen, vilken icke kan beskyllas för någon överdriven tyskvänlighet, blivit föremål för skarpa angrepp i engelska tidningar.

Större beaktande än de i den utländska pressen framkomna klagomålen, vilka i vissa avseenden innehållit tänkvärda påpekanden men också ej sällan bära ovederhäftighetens eller i varje fall överdriftens stämpel, förtjäna otvivelaktigt de upplysningar rörande uppfattningen i de olika länderna, som ingått från därstädes verkande och vistande svenskar. Jag har själv haft tillfälle genomgå en hel rad dylika uttalanden, och efter vad jag vet, ha också olika svenska tidningar mottagit avsevärda mängder av dylika brev. Nu vill jag på intet sätt förneka, att åtskilliga av våra landsmän därute, och det gäller både dem, som bo i Tyskland, och dem, som bo i ententeländerna, kanske äro alltför benägna att identifiera sig med adoptivlandets åskådningar och tillika alltför mycket sakna den överblick över läget i dess helhet, som man kan ha från ett neutralt land, för att deras uttalanden skulle få tagas alltför mycket efter bokstaven och utan vidare gälla såsom kungsord. Som stämningsbarometer förtjäna de likväl allt möjligt beaktande. Av deras meddelanden framgår dock ostridigt — och däri, vill jag tillägga, samstämma våra officiella representanters rapporter — att i de olika länderna, England och Frankrike såväl som Tyskland, olika svenska tidningars sätt att behandla krigsnyheterna i en del fall väckt ganska mycken misstämning både i ledande kretsar och hos tidningspubliken. Under de första krigsveckorna fingo, enligt vad från tillförlitligt håll meddelats, svenska tidningar ej införas och spridas i Tyskland, därför att vederbörande ansågo dem för ensidigt matade med belgiska, engelska och franska krigsnyheter. Och under den senaste tiden föreligga vittnesbörd och iakttagel-

Inom kompaniets område skulle helst kompanichef och kompaniadjutant vara bosatta, ofta även annat befäl, och vid kompaniexpeditionen skulle året om en officer tjänstgöra. Vissa söndagar samlades manskapet till kyrkan för mönstring och någon exercis, de s. k. kyrkparaderna. För att vistas utom kompaniområdet måste soldaten ha tillstånd av kompanichefen, likaså exempelvis för att gifta sig. Även officerarna voro på olika sätt bundna vid regementet, när de icke tjänstgjorde.

Dessa och andra band av mångahanda art knöto samman kompaniet och regementet till en enhet, även då det icke var samlat till tjänstgöring, och trots minimala övningstider hade därför de indelta förbanden säkerligen i mycket hög grad den inre sammanhållning, som danar en trupp. Ur både fysisk och moralisk synpunkt representerade också de indelta soldaterna ett urval av helt annat slag än värvade, och det förakt, som soldatyrket så ofta i äldre tid ådragit sig, har knappast gällt den indelte soldaten. Denna det indelta regementets andliga enhet framstår hos Schenström med ovanlig styrka och har säkerligen givit den indelte soldaten en helt annan krigsduglighet än man i förstone skulle tänka sig. Ett problem är dock, om den kunnat fullt uppväga de tekniska bristerna i utrustning och utbildning, även om man måste erinra sig, att 1800-talskriget ställde vida mindre tekniska krav än våra dagars. Men kraven i detta avseende växte under seklets lopp, och om den indelta armén kanske icke från början var krigsoduglig, blev den det med tiden och var med det nya seklets början mogen för avveckling. Jämsides med den hade då sakta, mycket sakta, den värnplikt utvecklats sig, som skulle ge ersättningen.

En armé av män, som var på sin plats äro i oskiljaktig förening soldater och fredliga näringsidkare, måste få en ovanligt stark kontakt med samhällslivets allmänna utveckling. För den kulturhistoriska aspekt, som en skildring av ett indelt regemente därför bör få, har Schenström öppet öga, och hans arbete blir i mycket hög grad ett bidrag till Dalarnas och Sveriges kulturhistoria under 1800-talet. Skildringen av hur ett regemente anskaffade en ny uppsättning uniformer blir exempelvis en ovanligt talande kulturbild från tiden före den moderna storindustrins genombrott.

Författaren av denna regementshistoria har också tagit på sig en börda, som man utanför akademiska kretsar oftast brukar undandraga sig: redovisningen av källorna i källförteckning och noter är till gagn för kommande forskning gjord med den noggrannhet och utförlighet, som eljest plägar anses utmärkande för akademiska avhandlingar. Men detta hindrar icke, att framställningen har den personliga touche, som endast det självupplevda kan få. Skildringen av Dalregementets historia har avslutats på ett sätt, som är en heder både för regementet och den 78-årige författaren.

HÖGA VEDERBÖRANDE

Av docent CARL ARVID HESSLER, Göteborg

Litteraturen om våra ämbetsverk har aldrig flödat överväldigande rikt. Pompösa och delvis värdefulla monografier ha emellanåt sett dagen i samband med något jubileums firande. Kompendieartade översikter ha även skrivits till den studerande ungdomens uppbyggelse. Men rätt märkligt är, att ingen förrän nu känt sig manad att skriva en populärt hållen bok om hela den svenska förvaltningsapparaten. Förklaringen är måhända att så få uppgifter på det området stå sig mer än en kort tid. Man är där ständigt på glid mot något nytt.

Allan Ingelson, till professionen journalist, har valt en spaltrubrik som titel på sin bok.¹ Den heter »Officiellt». Titeln säger ifrån att boken icke endast handlar om styrelser och verk. Den redogör även för överrätter och departement, i viss mån också för den lokala förvaltningsorganisationen.

Den omständigheten att förf. är journalist bör ju vara en viss borgen för ett populärt skrivsätt. Och de många små kapitlen ha alla en nog så journalistisk upptakt. Förf. för nämligen läsaren till ort och ställe och låter honom först ta ämbetslokalerna i betraktande. I det nya kanslihuset får man till och med nöjet att gå regelrätt husesyn med en av arkitekterna som ciceron. Att på det sättet placera höga vederbörande i deras jordiska miljö är onekligen ett ganska fyndigt grepp på uppgiften. Ingelson öppnar också en smula tidsperspektiv genom små historiska återblickar, som i allmänhet äro högst välgjorda.

Sedan har det gällt att informera om arbetsuppgifterna. Ingelson har till en början haft instruktioner och dylikt att hålla sig till, och i några fall har det fått stanna vid en enkel transkription. Men även härvid är ett visst journalistiskt handlag en tillgång, vilket icke minst spörjs i de tämligen få fall, då det svikit förf. Då ha instruktionerna kommit att behärska Ingelson i stället för tvärtom. Som ett exempel kan man peka på kapitlet om pensionsstyrelsen, som i sin kompakt-het har blivit tämligen ogenomträngligt. Men i stort sett har förf. gått mycket bra i land med sin uppgift att ge klara och konkreta föreställningar om arbetet i statsmaskineriet. Och till det goda resultatet har naturligtvis också bidragit att förf. haft förmånen få intervju chefer och tjänstemän. Han har på det sättet kommit i besittning av intressanta upplysningar både om ärendenas natur och kvantitet. Siffror spela över huvud en icke obetydlig och ganska lärorik roll i Ingelsons framställning. För att taga ett exempel ur högen: av domarna i de mål, som fullföljas hos Svea hovrätt, bli omkring 33 procent ändrade i hovrätten. Till denna upplysning är att lägga ännu en av största intresse: »Sedan muntligt förhör efter en lagändring år 1936 införts i hovrätten har arbetet där i hög grad ökats, men att denna

¹ Allan Ingelson: Officiellt. Natur och Kultur, 1938.

muntliga procedur varit synnerligen nyttig framgår bl. a. därav att hovrätten efter dylika förhör med parterna ändrat underrätternas utslag i cirka 75 procent av fallen.»

Någon gång är Ingelsons siffermaterial mindre upplysande än det hade behövt vara. Han berättar t. ex. om de mål, som ingått till arbetsdomstolen. Till en början voro ju parterna ganska skeptiska mot den nya inrättningen, och under de första tre åren avgjordes endast 331 mål. Men efterhand övervann man sina betänkligheter och målen blevo allt flera. För denna ökning har Ingelsson endast angivit totalsiffror. Han kunde med lätthet ha kompletterat dem med siffror, som visat parternas olika grad av intresse för domstolen. Under åren 1929—35 instämde sålunda 238 mål från arbetsgivarsidan, 1,026 från arbetarsidan och 8 från parterna gemensamt. Siffrorna äro ju särskilt anmärkningsvärda, om man erinrar sig omständigheterna kring domstolens tillkomst. Det var ju icke att ta miste på vilken part som den gången anmälde den starkaste misstron.

Man kan i det sammanhanget tänka på en annan institution, vars objektivitet inför samhällsfrågorna stundom satts i fråga. Det har anmärkts, att lagrådets opinionsyttringar i stort sett endast komme en viss politisk riktning till godo, lagrådet skulle tjäna högerens intressen. Nu är det en ganska omdiskuterad sak, ur vilka synpunkter lagrådet skall granska de dit hänskjutna lagförslagen. Men hur man principiellt än uppfattar saken har det dock i nutida praxis iakttagits en bestämd tendens hos lagrådet att lägga huvudvikten vid ett juridiskt bedömande. Att draga en skarp gräns mellan juridiska och sakliga synpunkter låter sig väl sällan göra. Men lagrådet söker koncentrera sig till de synpunkter, som dess ledamöter kunna framföra med anspråk på full sakkunskap. Det betraktas också numera som ett faktum, att regering och riksdag endast önska juridisk ledning från lagrådet. I detta stycke blir man emellertid rätt bristfälligt informerad av Ingelsson, som skriver: »Granskningen går ut på att tillse inte blott att bestämmelserna äro klara och tydliga samt överensstämma sinsemellan och med andra lagar och allmänna rättsgrundsatser, utan också att de äro praktiska och lämpliga.» Om detta skall återge rådande statsrättslig uppfattning är det missvisande. Om det skall återge rådande praxis är det oriktigt.

Men på andra punkter är Ingelsson i tillfälle att modernisera gängse föreställningar. I litteraturen brukar man t. ex. inhämta, att det är andre kanslisekreterare, som för sina respektive departement sköta protokollen i konseljen. Utvecklingen har emellertid gått i den riktningen, anmärker Ingelsson, att amanuenser numera vanligen få svara för protokollföringen. Ingelsson är i allmänhet mycket mån om att vara fullt up to date i sina uppgifter. I samband med departementens, särskilt socialdepartementets arbetsbörda berättar han om de ansatser som gjorts att reformera departementsindelningen, och han omnämner motionen vid 1938 års riksdag om ett hälsovårdsdepartement. Den viktigaste händelsen på området har Ingelsson dock icke fått med. Intressantare än motionens framläggande var, att förra riksdagen beslöt

Litteratur

hemställa om en förutsättningslös utredning av frågan om en departementalreform. Den utredningen skall bl. a. omfatta frågan, om icke socialdepartementet borde omdanas till ett departement, som sysslade med endast rent sociala ärenden. Lantregeringsärendena skulle därvid antingen kunna överflyttas till justitiedepartementet eller också skulle för dem och närbesläktade ärenden kunna inrättas ett särskilt inrikesdepartement. Riksdagen önskade också se den frågan tagen under omprövning, om vissa ärenden skulle kunna avskiljas från avgörande i statsrådet. Där kommer man in på problemet om ministerstyrelse. Och om detta är att säga, att det i Ingelsons framställning icke rönt den uppmärksamhet det förtjänar. Man kan tillägga, att förf. icke heller med nog styrka framhävt säregenheten i de svenska ämbetsverkens ställning i förhållande till regeringen. En jämförelse med exempelvis det franska systemet kunde ha varit ganska upplysande.

Svenskarna lära ha rykte om sig för en viss byråkratism. Och när den långa raden av stora och små verk och myndigheter passerar revy i Ingelsons bok, rinner det en nog i minnet, vad Sven Heurlin yttrade till sina ståndsbröder vid 1859—60 års riksdag. Han manade dem väl taga sig till vara för att skapa nya ämbetsmän, »helst känt är att intet land i världen är så översvämmat som vårt land». Men nya lägen skapa nya krav — under de sista åren har det kanske främst varit den utrikespolitiska situationen, som givit upphov till organisatoriska nybildningar. Genom 1936 års försvarsbeslut tillkom bl. a. försvarsstaben, som i fredstid skall svara för krigsförberedelsearbete och som i händelse av krig skall utgöra kärnan i den högsta militära ledningen. Vid denna stab sysselsättas i fredstid ett 100-tal personer, de flesta officerare. En i viss mån motsvarande uppgift på det ekonomiska området har rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, som visserligen började sin verksamhet 1928 men fick sin nuvarande organisation så sent som 1937. Ett annat tidens tecken är den luftskyddsinspektion, som började fungera i juli 1937. Där arbeta ännu endast ett 10-tal personer, men modern byråkrati brukar vid behov kunna lägga i dagen en betydande elasticitet. Man kan erinra om arbetslöshetskommissionen, som snabbt kan bygga ut sitt kansli från ett 40-tal tjänstemän till över 250.

Icke alltid har Ingelsson kunnat undvika att komma en smula på sidan av sin uppgift. Det må så vara att han exempelvis knyter an några reflexioner om brottsligheten i landet, när han skriver om fångvården. Men under besöken på arkiv, bibliotek och museer kan han ibland falla in i en reportagestil av väl okonstlat slag. En turistguide kan möjligen behöva upplysa om hur många meter »den växtätande reptilen Iguanodon» mäter i längd och höjd. Men med en skildring av svensk administration ha notiser av den sorten ingenting att skaffa, och som krydda på anrättningen äro de förfelade. Här hade vissa nedskärningar kunnat göras till förmån för andra och mera relevanta ting.

Tidningsspalten »Officiellt» handlar till betydande del om förord,

överklaganden, utnämningar o. dyl. Ingelson är en smula inne på temat, då han berättar om vägen till departementen och till Högsta domstolen. Men någon allmän utredning om befattningshavarnas ställning har han icke presterat. Han nämner ingenting om de allmänna kompetensvillkoren för statsjänst, ingenting om fullmakter och konstitutorial, ingenting om entlediganden och förflyttning. Nu är det ju så att 1938 års riksdag fattade vissa beslut, som berörde dessa ting och som väckte till liv en mycket intressant principdiskussion. Men alldeles oavsett denna aktualitet borde problemet ha haft sin givna plats i Ingelsons arbete.

Till sist skulle man också vilja lägga ett ord för en avdelning litteraturanvisningar, när Ingelson går att ordna med en nyedition av sin bok. En sådan avdelning skulle säkerligen vara till nytta och glädje för dem, som önska fördjupa sitt vetande. Och att en nyedition om någon tid blir behövlig kan man lugnt utgå ifrån. Icke endast därför att förvaltningsapparaten ändras i så snabb takt. Utan också därför att Ingelsons instruktiva och välgjorda bok har en mission att fylla.

UNDER BRINNANDE KRIG

Av översten frih. C. TAUBE

Professor Anderssons nya bok om Kina¹ är en diger volym med en utmärkt lyckad vignett av det brinnande Shanghai på titelbladet. Den innehåller mycken och roande läsning, kanske litet för mycken, kunde man säga, eller rättare sagt behandlande allt för många olika ämnen. Men förf. är ju en mångfrestare, och det är därför måhända ej förvånande, då han i boken vidrör så skilda saker som historier om diverse arkeologiska utgrävningar, det pågående kriget i Kina, storpolitiska funderingar och så till sist Sveriges försvarsfråga.

Det hela är en samling kåserier, skrivna under stundens ingivelse, och i flera fall ytterst aktuella, men något lösligt hopfogade. Flera av dem äro emellertid byggda på samvetsgranna och ingående studier av ämnet och därigenom av bestående värde.

Den förra delen innehåller skildringar från förf:s sista resa i Kina åren 1936—38. De äro både fulla av humor och roande detaljer men ge därjämte ofta en skarp belysning av diverse förhållanden i Kina och Fjärran Östern för övrigt. Boken är tillägnad »Vivian Christine Dorf, min kunniga, plikttrogna och muntra arbetskamrat», och den unga damens utmärkta egenskaper på alla möjliga områden understrykas kraftigt. Som anmeldaren har nöjet av hennes personliga bekantskap kan han gott förstå och dela förf:s begeistring för henne, men han kan dock icke underlåta att göra den reflexionen att det flera gånger hade varit roligare att höra litet mer om Johan Gunnar Andersson och hans arbete, och litet mindre om fröken Kerstin.

¹ *J. G. Andersson: Under brinnande krig. Saxon & Lindström. 1938.*

Litteratur

Den senare delen av boken är hållen mera allvarligt, och det av helt naturliga skäl. Förf. behandlar här det pågående kriget i Kina och något av dess förhistoria. Man får i dessa kapitel en mycket god bild av Kinas renässans under de senaste åren och av det tragiska slag, som nu för snart två år sedan med ens stoppade denna lyckliga utveckling. Det hela är synnerligen aktuellt och behandlar krigshändelserna så långt fram som till Hankous fall i slutet av oktober detta år.

Man bör vara förf. särskilt tacksam för att han i kapitlet om »Chiang och de röda» — som man får hoppas en gång för alla, åtminstone för svensk publik — dödat den från japanskt håll emanerande föreställningen att Kinas regering är kommunistiskt anlagd och att Japans krigsmål i Kina är i första hand utrotandet av kommunismen. Anmälarer instämmer av fullaste hjärta med förf., när han säger att »Japanernas påstående att de bekämpa Chiang för att utrota kommunismen i Kina är en av de ihåligaste bland alla de vämjeliga propagandalögner vilka i vår tid förgifta samlevnaden bland folken» (s. 340).

Förf. har även redogjort för de hemska våldsdåd som förövades mot den kinesiska befolkningen av japanska soldater i Nanking efter stadens fall. Han baserar sina uppgifter på en bok, utgiven av Mr. Timperley, mångårig Kinakorrespondent till Manchester Guardian och andra tidningar. För anmälarer, som själv varit i tillfälle att se en del av dessa gräsligheter och även haft tillgång till andra fullt trovärdiga förstahandskällor därom, förefaller det som om förf. härvidlag icke tillräckligt framhävt den hemska bestialiteten hos den japanska soldatesken. Det är inte behagligt att i detalj skriva ner sådana saker, det inser jag mer än väl, men historien fordrar i detta fall *hela* sanningen. Det blir svårt, för att icke säga omöjligt för den ärorika japanska armén att avtvå den skamfläcken; det hjälper inte att kejsaren personligen ingriper och hemkallar general Matsui, ty vad som hände i Nanking och på många andra ställen i Kina kommer icke att glömmas av det kinesiska folket under generationer.

Förf:s storpolitiska funderingar om den framtida utvecklingen i Fjärran Östern, särskilt med hänsyn tagen till Englands och Frankrikes kolonialvälden där, äro av stort intresse såsom utgående från en man som både sett och hört och tänkt mycket över hithörande frågor. Det är väl emellertid rätt vågat att försöka profetera om dessa saker än så länge; de närmaste månadernas händelser komma säkerligen att härvidlag betydligt klargöra situationen.

Under intrycket av kriget i Kina och av allt lidande och elände, som förf. därunder sett, har han till sist vid hemkomsten icke kunnat underlåta att göra en del reflexioner om hur Sverige skulle reda sig inför en liknande katastrof. Kapitlet borde med eftertanke läsas av alla dem, som bära ansvaret för att »det är som det är», och författaren träffar huvudet på spiken, när han säger att svenska folket voterar 70 millioner till försvaret och reser sedan på sommarnöje, troende sig ha gjort fullt tillräckligt.